

Un any vetllant per l'observança del Codi

El Consell de la Informació presenta els primers casos que ha tractat

—J.C.G.—

Poden rebre regals, els periodistes? Pot una emissora de ràdio emetre la veu enregistrada d'una persona sense el seu consentiment? És correcte anomenar "los Peruanos" a una banda d'atracadors?... Aquestes i d'altres qüestions han estat abordades l'any 1997 pel Consell de la Informació de Catalunya (CIC) durant el seu primer exercici.

A diferència d'altres consells europeus, el Consell de la Informació català, el primer organisme d'aquestes característiques creat a l'Estat espanyol, no obliga els mitjans a complir les seves resolucions (almenys durant els primers dos anys constituents), sinó que arbitra i recomana els professionals i els medis allà on el Codi Deontològic no arriba, es depassa o pot ser interpretat. No tracta tant de resoldre conflictes particulars com de crear doctrina, fer propostes al Col·legi de Periodistes per desenvolupar el Codi Deontològic i aconsellar, a partir de casos concrets, sobre quina considera que seria la manera més correcta d'actuar.

"Més d'una vegada el ponent o els consellers en el seu debat s'han trobat amb la conveniència, si no la necessitat, de precisar, aclarir o ampliar algun punt del Codi Deontològic. Bé perquè hi havia aspectes que estaven tocats només de passada, bé perquè es feia palès un problema que no s'havia considerat. Més enllà, doncs, de la resolució sobre el cas presentat, hem vist que



una de les funcions més transcendents i profitoses del Consell pot ser precisament l'actualització i ampliació del Codi", afirma en la memòria d'aquest primer any 1997 Llorenç Gomis, president del CIC, i afegeix: "L'experiència d'un any d'autoregulació a Catalunya ha estat prou satisfactòria i encoratjadora perquè ens proposem en el segon any que comença pensar en la millor manera possible de consolidar-la i obrir-la a un futur de servei a la comunitat: periodistes, empreses, públic..., en definitiva, a tota la societat catalana".

El protocol de constitució del CIC es va signar l'1 de desembre de 1996 durant l'acte de

IL·LUSTRACIONS: TONI BATLLORI

— Una de les funcions més transcendents i profitoses del Consell de la Informació pot ser l'actualització i ampliació del Codi Deontològic —



clausura del III Congrés de Periodistes Catalans. El Consell de la Informació de Catalunya es va constituir formalment en la reunió extraordinària del ple celebrada el 12 de març de 1997. Els seus primers quinze membres van ser Salvador Alsius Clavera, Roser Argemí d'Abadal, Victòria Camps Cervera, Marc Carrillo López, Jordi Cots Moner, Miquel de Moragas Spà, Xavier Foz Sala, Josep Garcia Miquel, Eugeni Gay Montalvo, Salvador Giner de San Julián, Llorenç Gomis Sanahuja (president), Josep Ramon González Cabezas, Angelina Hurios Calcerrada, Joaquim Perramon Palmada (secretari) i Modest Reixach Pla (Vegeu unes breus biografies de cadascun i una àmplia informació sobre la gestació i els objectius del Consell en el número 73 de *Capçalera*). Posteriorment han deixat els seus càrrecs per incompatibilitat Jordi Cots, que va ser nomenat assessor del Síndic de Greuges, i Salvador Alsius, elegit degà del Col·legi de Periodistes. Han estat substituïts per Josep Pernau i Josep Maria Bricall.

Pel que fa al criteri d'admissió de queixes, el Reglament del CIC diu: "Únicament seran admesos aquells escrits de queixa que es fonamentin en una motivació que expressi un mínim contingut deontològic que justifiqui una resolució del CIC". Durant l'exercici 1997 el Consell de la Informació de Catalunya va rebre per escrit un total de trenta expedients de queixa, dels quals dos no van ser admesos a tràmit, un perquè es trobava en via judicial i l'altre perquè no s'ajustava als requisits establerts reglamentàriament. Fins al moment de la presentació de l'informe-memòria de l'any 1997

hi havia hagut acord del ple del Consell sobre uns altres divuit casos, que són els que es recullen en l'informe-memòria. Recollim en aquestes pàgines els trets bàsics de vuit d'aquests casos, especialment significatius, i publiquem també una relació dels deu restants. El Consell ja ha fet saber que, fidel a la seva política de transparència, manté un caràcter públic per al seu registre, i per tant qualsevol persona pot consultar els expedients complets. El Consell facilitarà també a tots aquells que ho demanin un exemplar de l'informe-memòria, en el qual se sintetitzen els antecedents i acords de cadascun dels vint casos tractats.

Els periodistes poden rebre regals?

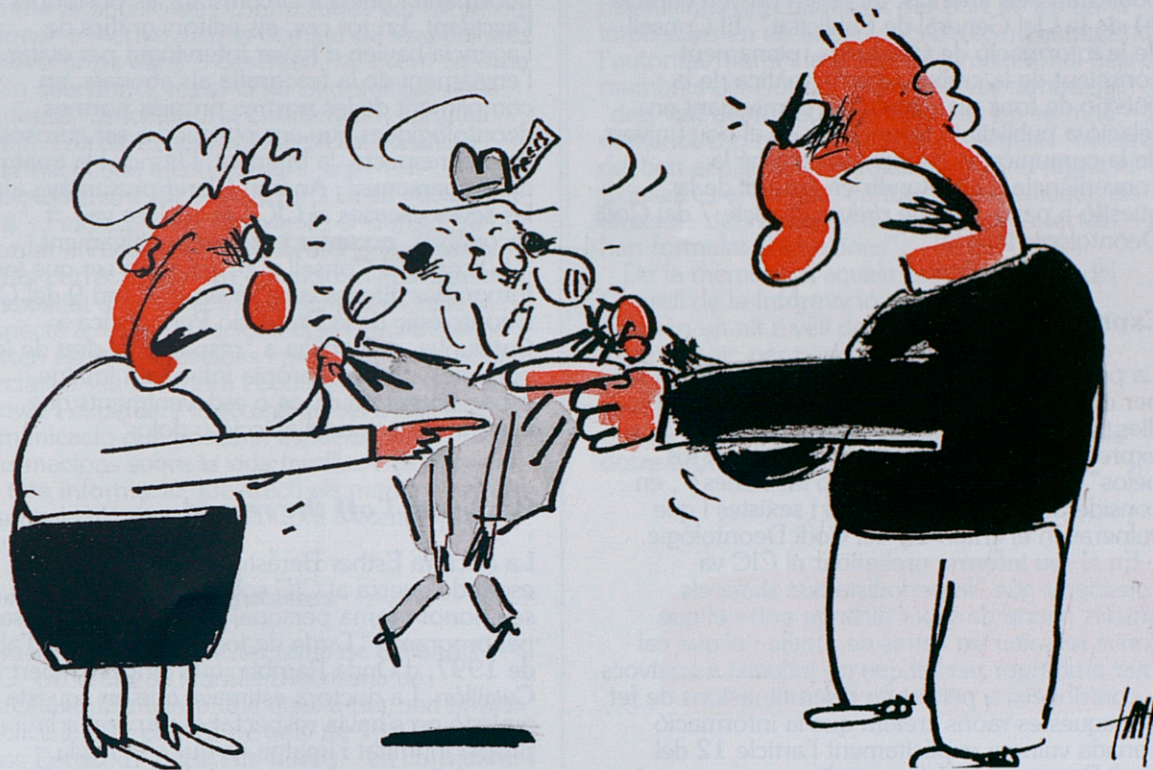
Un dels casos més emblemàtics presentats al CIC va ser justament el primer. El periodista i professor de la Universitat Pompeu Fabra Antoni Esteve i Avilés va trametre al CIC un escrit, l'1 de desembre de 1996, demanant una resolució que establís en quines condicions els periodistes poden rebre regals, acceptar el pagament de despeses de viatges o realitzar publicitat, tot això en relació al criteri 7 del Codi Deontològic.

En la discussió d'aquesta queixa del periodista Esteve, el ponent del Consell J. Ramon González va elaborar un informe, assumit plenament pel CIC, en el qual —després d'observar que "establir una reglamentació prèvia i detallada sobre les condicions en què els periodistes poden rebre regals, acceptar el pagament de despeses de viatges o realitzar publicitat" resultaria una pretensió que desborda l'àmbit competencial del Consell, que té com a referència la declaració de principis del Codi Deontològic— afirma textualment: "En qualsevol cas, entenem que correspon bàsicament a la responsabilitat i professionalitat individual dels periodistes distingir en cada moment el que es pot considerar com un gest de cortesia d'aquells actes susceptibles de mediatitzar la seva actuació per raons alienes a l'interès públic i amb perjudici del principi de veracitat, així com evitar les situacions d'incompatibilitat manifesta en l'àmbit de la seva vida professional".

La sentència diu també: "Amb caràcter complementari i de garantia davant del públic, correspon també a les organitzacions redaccionals (consells de redacció) delimitar aquests supòsits amb normes i pautes pràctiques precises, d'acord amb la línia i objectius compartits lliurement amb les empreses editores. A criteri del CIC, és precisament a nivell de cada mitjà on aquest tipus d'iniciatives ofereix una major eficàcia i transparència, i on el desenvolupament efectiu i l'aplicació pràctica dels principis ètics enunciats en els codis-marcs pot adquirir plena utilitat i sentit".

L'acord adoptat pel CIC va ser: "Notificar al demandant que el Consell no considera escaient prendre una resolució en els termes requerits per la demanda, però estimar alhora la conveniència d'aprofundir en l'estudi de l'apartat 7 del Codi

— Durant l'exercici de 1997 el Consell de la Informació de Catalunya ha pres acords sobre un total de vint expedients de queixa —



Deontològic, mitjançant l'estudi i redacció d'un informe exhaustiu sobre les qüestions plantejades, a incloure a l'informe anual".

Legitimitat del gènere de ficció

Josep M. Balcells, cap del departament de Premsa de l'Ajuntament de Barcelona, va demanar que el CIC es pronunciés sobre si l'article aparegut a l'edició catalana de l'ABC de 5 de desembre de 1996, signat per Josep Clemente i titulat "La agenda del alcalde", vulnerava greument el Codi Deontològic en els criteris 2, 4 i 9. En aquest article, a manera de crònica, el periodista recreava una agenda fictícia que va generar protestes i que uns dies després va aparèixer rectificada en un altre article. Estudiad el cas, el CIC va considerar no procedent la reclamació, en estimar que l'eventual vulneració del codi havia quedat sense efecte des del moment que l'autor va aclarir posteriorment la confusió creada de forma pública, amb un altre article publicat al cap de pocs dies i titulat "Usted disculpe, señor alcalde". Josep Clemente, en el seu escrit de descàrrec, aclaria que el seu article era una "ficció literària, una ficció sobre els fets polítics esdevinguts setmanes abans, que difícilment podien confondre el lector i, menys encara, els suposats perjudicats per l'article". Aquest plantejament va ser acceptat pel Consell en l'acord de ple, en admetre "la legitimitat del gènere de ficció política a les pàgines d'opinió dels mitjans de

comunicació, sempre que pel context es pugui endevenar que es tracta d'això".

Les fronteres entre publicitat i informació

En un altre cas, un metge, Jordi Vila-Abadal i Vilaplana, va presentar queixa de Catalunya Ràdio perquè deia que l'emissora barrejava publicitat i informació durant la programació matinal. Per contra, Antoni Bassas, realitzador i conductor del programa "El matí de Catalunya Ràdio", afirmava que no intervé directament en la publicitat, sinó que saluda una locutora, a continuació presenta "la notícia comercial de la jornada" i després la locutora interpreta l'anunci en qüestió. El director general de la CCRTV, Jordi Vilajoana, va abundar en el mateix criteri, tot manifestant que "el presentador del magazín es limita a donar pas al publireportatge indicant que es tracta de 'la notícia comercial del dia', una fórmula que assenyala clarament a l'oient que a partir d'aquell moment podrà escoltar un missatge comercial, o sigui, publicitari".

El CIC en aquest cas va considerar que no es desprenia de la documentació aportada que el periodista intervingui directament en la publicitat, i observava el següent: "[...] tenint en compte l'especial naturalesa de la comunicació radiofònica, el risc d'una barreja i/o encobriment de missatges comercials amb les notícies i comentaris estrictament periodístics obliga a extreure la necessitat de separar de manera clara publicitat i informació, i de fer entendre de

Altres assumptes sobre els quals el CIC ha pres acords

- Escrit de Pere Piqué i Molin presentant una queixa per suposada suplantació de personalitat en un article aparegut el dia 7 de febrer en el setmanari *La Marxa* de Vic.

- Escrit de Jon G. Goikolea, director del gabinet del conseller del departament d'Interior del Govern Basc, formulant una queixa sobre una informació apareguda al diari *El Mundo*, que donava notícia del segrest de Cosme Delclaux, en estimar que s'havia vulnerat la deontologia professional i deteriorat la imatge pública de l'Ertzaintza.

- Escrit de Francesc Boada, cap d'esports de Ràdio Vilafranca i *El 3 de Vuit*, elevant una queixa per uns comentaris efectuats per Joan Enric Vidal, cap d'esports de Canal 20 Ràdio Olèrdola.

- Escrit d'Estanislau Puig i Artigas, director i president del consell escolar de l'IES Jaume Vicens Vives de Girona, queixant-se pel tractament informatiu del diari *El Punt* de Girona al voltant d'uns incidents succeïts en l'esmentat institut.

- Escrit de la Clínica Logos de Barcelona presentant una queixa pel tractament donat en un informe sobre la psicoanàlisi en el suplement "Ciencia y Salud" de *La Vanguardia*.

- Escrit de Josep Mas Nicolás i Maria Cascales Cutillas presentant una queixa per uns articles publicats a *Regió 7* amb data 13 de juny titulats "L'exili forçat d'un avi de 80 anys" i "La família de Calders, acusada de maltractar un avi de Calders, nega els fets".

- Escrit d'Assumpta Baig i Torras queixant-se per un presumpte plagi d'un article seu publicat el 6 de juny a *El Diari de Vilanova* titulat "En defensa de les regles del joc".

— Correspon a la responsabilitat individual dels periodistes distingir quan un obsequi pot mediatitzar la seva actuació professional —

Altres assumptes sobre els quals el CIC ha pres acords

- Escrit d'Eduardo de Prado Álvarez formulant una queixa sobre una informació publicada a l'*Avui* el dia 12 de juny titulada "La policia investiga una radicalització dels grups contraris al català".

- Escrit de Lluís Botinas Montell (Centre Oncològic i Biològic de Recerca Aplicada-Associació COBRA) presentant una queixa per un article publicat a *La Vanguardia* el dia 4 de juny amb el títol "La Diputació anuncia y luego prohíbe un curso de la entidad que niega la existencia del sida", per suposades injúries a l'esmentada associació.

- Escrit d'Alfredo Arribas (Arquitectos Asociados) queixant-se de la presumpta campanya de descrèdit professional a què han estat sotmesos per part de la periodista Paloma Soler, amb motiu d'unes obres al carrer Teodoro Roviralta, 29-31.

manera inequívoca a l'audiència el caràcter publicitari dels anuncis, tal i com preveu l'article 11 de la Llei General de Publicitat". El Consell de la Informació de Catalunya, plenament conscient de la creixent problemàtica de la qüestió de fons plantejada pel demandant en relació a publicitat i informació en el nou univers de la comunicació, va aprovar també la conveniència d'aprofundir en l'estudi de la qüestió a partir del que preveu l'article 7 del Codi Deontològic invocat.

Expressions sexistes

La periodista Núria Cornet es va queixar al CIC per dos titulars apareguts en les edicions dels dies 19 i 20 de març al diari *Eco*, amb les expressions "Vintró i Rahola se tiran de los pelos" i "Què hem de fer amb les nenes?", en considerar que eren vexatoris i sexistes i que vulneraven el criteri 12 del Codi Deontològic.

En el seu informe preliminar el CIC va considerar que "la periodista que signa els articles hauria de saber distingir entre el que convé ressaltar en lletres de motlle i el que cal citar amb rigor per tal que no indueixi a equívocs o contribueixi a perpetuar discriminacions de fet. Per aquestes raons creiem que la informació donada vulnera explícitament l'article 12 del Codi Deontològic dels periodistes, que prescriu: 'Actuar amb especial responsabilitat i rigor en el cas d'informacions o opinions amb continguts que puguin suscitar discriminacions per raons de sexe, raça, creences o extracció social o cultural, així com incitar a l'ús de la violència, evitant expressions o testimonis vexatoris o lesius per a la condició personal dels individus i la seva integritat física i moral'".

Fotos macabres

La publicació d'unes macabres fotografies va provocar la presentació d'un escrit de queixa de diverses persones contra els diaris *La Mañana* i *Segre*, pel tractament gràfic que aquests mitjans havien donat amb data 7 de maig de 1997 a la informació sobre la mort per accident de Carme Esquerda Padulles, veïna de Guissona, a causa de l'enderrocament d'una façana a Barcelona. Com que les fotografies en qüestió van ser distribuïdes per l'agència Efe, el CIC va reclamar la versió del seu director, Andreu Claret, el qual va manifestar que considerava justificades les queixes d'alguns lectors i va afirmar: "El responsable de la secció gràfica de la nostra agència comparteix aquesta crítica. El fet que el fotògraf arribés molt aviat a l'escenari de l'accident (que es va produir a 500 metres de la seu d'Efe), en el moment en què la policia havia destapat el cos de la dona, explica el resultat del seu treball, però no el justifica. El fotògraf podia i havia d'haver triat un altre angle, més discret, o bé haver esperat que la policia tapés el cos de la víctima, i més quan el fet

d'estar mig despallada no tenia cap valor informatiu i obeïa a circumstàncies posteriors a l'accident. En tot cas, els editors gràfics de l'agència havien d'haver intervingut per evitar l'enviament de la fotografia als abonats, en compliment de les nostres pròpies normes deontològiques que ens obliguen a ser curosos amb el respecte, la intimitat, l'honor i la imatge de les persones". Andreu Claret presentava així les seves excuses al CIC, el qual les va reconèixer, acceptar i valorar positivament.

L'acord del Consell al respecte va ser que les fotografies difoses vulneraven el criteri 9 del Codi Deontològic de la Professió Periodística a Catalunya, que obliga a "respectar el dret de les persones a la seva pròpia intimitat i imatge, especialment en casos o esdeveniments que generin situacions d'aflicció o dolor".

Respectar l'off the record

La doctora Esther Berástegui va presentar un escrit de queixa al CIC sobre presumpte dany al seu honor i fama personal i professional causat pel programa "Tarde de todos" del dia 16 d'abril de 1997, d'Onda Rambla, que dirigeix Albert Castellón. La doctora estimava que en aquesta emissió no s'havia respectat el seu dret a la pròpia intimitat i imatge, ja que s'hi havia reproduït sense el seu permís la gravació d'una conversa telefònica amb la seva veu.

Al respecte el Consell va dictaminar: "Qualsevol ciutadà o ciutadana ha de donar el seu consentiment explícit abans d'aparèixer de forma individualitzada i identificada a qualsevol mitjà d'informació. Si la persona hi està d'acord, cal a més que el mitjà la informi sobre les condicions en què es trobarà o serà utilitzada la seva identitat". El CIC va considerar que el periodista Albert Castellón havia utilitzat en el seu programa unes respostes no admeses com a utilitzables per la persona que les va dir, i que, per tant, havia vulnerat el Codi Deontològic en els criteris 5 (respectar l'off the record), 6 (reconèixer a les persones individuals i/o jurídiques el seu dret a no proporcionar informació ni respondre a preguntes) i 9 (respectar el dret de les persones a la seva pròpia intimitat i imatge).

Protegir la privacitat

El de 4 de juny de 1997, Patricia Theile va presentar una queixa per la publicació de diverses informacions a *El Periódico de Catalunya*, amb dates 3 i 4 de maig, amb referència al seu marit Lluís Giralt, per presumptes falsedats i manca d'imparcialitat del mitjà.

Vist el cas, en l'informe preliminar del CIC es deia: "No hi ha dubte que la vida familiar de les persones forma part de l'esfera o de l'àmbit de la privacitat, que ha de ser protegida i salvaguardada com un bé preat. Per tant, les

— Utilitzar unes respostes no admeses com a utilitzables per la persona que les diu suposa una vulneració del Codi Deontològic —

informacions en aquestes matèries han de ser sùmmament curoses i contrastades per tal de no lesionar o menysprear la dignitat de les persones i provocar-ne dany o descrèdit, tal i com recorda el 2n dels principis del Codi Deontològic de la Profesió Periodística a Catalunya. I, en igual sentit, s'ha de tractar amb especial cura tota informació que afecti menors, com encertadament diu el principi 11è de l'esmentat codi". Feta aquesta observació, el Consell va acordar en aquest cas que *El Periódico* havia actuat correctament en donar immediatament la possibilitat d'aclariment a la senyora Theile respecte a les informacions aparegudes que no havien estat contrastades i que certament podien afectar el seu bon nom i conducta, i va decidir arxivar l'expedient i recomanar als mitjans de comunicació que possessin especial cura en les informacions sobre la vida familiar i en especial en tota informació que afecti els menors, segons assenyalava el criteri 11 del Codi Deontològic.

Les denominacions racistes

El racisme també ha estat tema de debat del CIC. Un escrit de Càritas Diocesana de Barcelona formulava una queixa per una notícia publicada a *l'Eco* l'11 de juny de 1997 i titulada "Los Peruanos atacan de nuevo", en considerar-la discriminatòria i racista. A la vista de la queixa, el CIC va acordar "que la utilització per part dels mitjans de comunicació de la paraula 'peruanos' per designar en titulars o notícies una banda d'individus que han comès actes delictius a les autopistes és discriminatòria i racista". En el segon punt del seu acord, el Consell advertia que "quan el tractament que donen els mitjans de comunicació a les informacions entra dins d'un context discriminatori i racista a fi de cridar l'atenció del lector, el que es provoca, en aquest cas, és que els ciutadans tinguin una actitud negativa respecte al fet migratori i als immigrants".

El CIC va considerar, per tant, que el titular i la informació de *l'Eco* vulneraven el criteri 12 del Codi Deontològic, i recomanava als mitjans de comunicació que actuessin "amb especial responsabilitat i rigor en el cas d'informacions o opinions amb continguts que puguin suscitar discriminacions per raons de sexe, raça, creences o extracció social o cultural, és a dir, evitant en qualsevol cas les generalitzacions i etiquetatge de les persones per trets diferencials, ja siguin ètnics, religiosos, econòmics o socials".

El Codi, per norma

L'informe-memòria conté un epíleg en què el secretari del Consell, Joaquim Perramon, fa una recapitulació de l'organització i desenvolupament del CIC durant el seu primer exercici. En aquest epíleg, Perramon constata que "el Consell ha tingut plena llibertat i independència en l'exercici de les seves funcions per vetllar per l'observança

dels criteris deontològics" i que "les seves resolucions han merescut per part de les parts implicades en els expedients el reconeixement de l'autoritat moral i la solvència professional dels membres del Consell". Fa observar també que "dels vint acords adoptats pel ple, no se n'ha demanat cap reconsideració", i afegeix: "Mostra del bon acolliment i credibilitat que ha tingut el Consell és el fet que, en tots els expedients, els directors dels mitjans i els periodistes afectats han formulat al·legacions".

De la memòria d'aquest primer exercici del Consell de la Informació de Catalunya es desprèn un alt nivell de respecte del Codi Deontològic per part de la majoria de professionals i mitjans d'informació de Catalunya, tot i que alguns casos puntuals obliguen a recordar una vegada i una altra els dotze articles del Codi ●



— Cal evitar les generalitzacions i l'etiquetatge de les persones per trets diferencials, ja siguin ètnics, religiosos o socials —